

Medicinshistoria i social belysning

Medicinens historia är globalt sett ett etablerat akademiskt ämne. En trend under det senaste decenniet är att medicinhistoriska institutioner vid universitetet har blivit en del av större tvärvetenskapliga områden – ibland kallade *medical humanities* – där ämnet samsas med medicinsk etik, litteratur- och konstvetenskap, idéhistoria, psykologi, sociologi, genusvetenskap, religion och filosofi. Förbindelserna mellan medicin och humaniora är dock inte nya: Vad symboliserar släktskapet tydligare än Apollon, en grekisk gud för medicin och diktkonst?

Inte minst märks ämnets bredd när man läser ett tidigare nummer av *Socialmedicinsk tidskrift* (1988, 65:e årgången häfte 7-8) med medicinhistoriskt fokus. Temaredaktör då var Karin Johansson, Uppsala, och numret tog upp allt från pest, kvacksalveri, rökning och Are Waerland till barnmorskans historia.

Detta temanummer av SMT handlar huvudsakligen om 1800/1900-talens medicinhistoria med geografiskt fokus på Skandinavien och belyser några olika pågående och nyligen avslutade studier i ett brett och brokigt modernt medicinhistoriskt forskningslandskap. Inledningsvis ges en översiktsartikel om medicinhistoria och forskning inom detta område vid Lunds universitet, som i sig styrker tesen att medicinhistoria är ett tvärvetenskapligt ämne. Boken **Vita rockar och bruna skjortor, nazimedecin och läkare på flykt**

av professorn i gynekologi Ulf Högborg, Uppsala, beräknas utkomma hösten 2012. Högborg berättar i detta nummer om tysk-judiska läkares svårigheter att få läkarlegitimation i Sverige under 1930-talet.

Tomas Gustafsson, doktorand i medicinens historia i Lund, undersöker i sitt forskningsprojekt läkares bevekelsegrunder att på frivillig basis delta som sjukvårdare i krig utomlands. Gustafssons bidrag beskriver översiktligt svenska insatser för medicinsk vård under dansk-tyska kriget 1864, Boerkriget 1899-1902 och Kongokrisen 1960-64 samt söker likheter och skillnader.

2011 disputerade historikern Maria Björkman, Linköpings universitet, med avhandlingen *Den anfrätta stammen – Nils von Hofsten, eugeniken och steriliseringsarna 1909-1963*. Här ges ett porträtt av denne kontroversielle vetenskapsman.

Hur har folkhälsan förbättrats de senaste 300 åren? Andreas Vilhelmsson, doktorand i folkhälsovetenskap i Göteborg, ger i sitt bidrag en översikt av folkhälsoarbetets historia i socialmedicinsk belysning.

Vad är smuts för läkaren och för patienten? Idéhistorikern Annelie Drakman, Uppsala, har ingående granskat svenska provinsialläkarrapporter från 1850 till 1900 och berättar om allmogens respektive läkarnas syn på hygien.

Axel Höjers tid som ordförande i Med-

icinalstyrelsen från 1935 till 1952 var händelserik. Om hälsopolitikern Höjer, samt hans motsvarigheter i form av samtida norrmannen Karl Evang och dansken Mogens Fog skriver Umeåprofessorn i folkhälsovetenskap Urban Janlert.

Få sjukdomar har illustrerats så ofta i skönlitteraturen som tuberkulosen. Jonatan Wistrand, doktorand vid enheten för medicinens historia i Lund, hävdar till och med att patientskildringar från sanatorier bidragit till att forma en genre – patografin. I artikeln *Patientens röst – den patografiska genren i historisk belysning* ges några stilbildande exempel.

Vid sidan av sjukdomar dyker enskilda läkare ofta upp i skönlitteraturen. 1500-tals-läkaren Paracelsus förekommer i både Frankenstein och Fantomen. Han är också en representant för den radikala medicinens historia i lundaprofessor Peter M Nilssons genomgång.

Gästredaktör för detta temanummer har varit Nils Hansson, doktorand i medicinens historia vid Lunds universitet. Hans avhandlingstema är svensk-tyska kontakter inom medicinen 1933-1945 och han leder dessutom ett projekt om medicinsk akademisk verksamhet under den tyska nationalsocialismen vid Georg-August-universitetet i Göttingen.

Nils Hansson
Temaredaktör